

Työkaluja tulevaisuusajattelun herättelyyn

22.3.2023

Vastaava informaatikko Jan Nyström, AKE Porvoo

Informaatikko Tiina Rajala, AKE Porvoo

AKE
PORVOO BORGÅ

Kannustamme kirjastolaisia tulevaisuuskeskusteluun

- Tiina: tulevaisuudentutkimuksen YAMK-opintoja – missiona tulevaisuuden ennakointiin ja tulevaisuuskeskusteluihin kannustaminen
- Jan: tulevaisuustaajuus-fasilitaattori (Sitran järjestämä koulutus)
- Järjestetty tulevaisuustaajuus-työpajoja suomeksi ja ruotsiksi
- Megatrendien aamukahvit kirjastolaisille 13.1.2023

Työkaluja tulevaisuusajattelun herättelyyn

- Yleisiä ajatuksia tulevaisuusajattelusta
- Tulevaisuustaajuuden työkaluja
- Megatrendikortit kirjastojen näkökulmasta
- Linkkejä ja vinkkejä tulevaisuustyökaluihin

Arjen ennakointia ja tulevaisuuskeskusteluja

- Tulevaisuuksia on monia, ja voimme vaikuttaa niihin
- Tulevaisuus ei vain tapahdu, tulevaisuuteen voi myös itse aktiivisesti vaikuttaa
- Ajatuksemme tulevaisuudesta ohjaavat toimintaamme nykyhetkessä
- Toivottavista tulevaisuuksista on tärkeää keskustella
- Kirjastoalalla on tärkeää seurata ympäröivää maailmaa ja monitoroida toimintaympäristöä myös kirjaston seinien ulkopuolella
- Arjen havaintoja tekemällä voi aistia signaaleja tulevasta

Kehitä tulevaisuuslukutaitoa

- ”Ennakointi kantaa vuoden, tulevaisuuslukutaito koko elämän”
- Pohdi, vastaavatko toiveesi tulevaisuudesta omia arvojasi vai oletko omaksunut jonkun toisen tarjoaman kuvan tulevaisuudesta?
- Kuvittelun taito - tulevaisuutta ei ole olemassa, joten se täytyy kuvitella. Vrt menneisyyden muistelu
- Uudenlaiset näkökulmat – Tulevaisuuksien kuvittelu ja tulevaisuusoletusten haastaminen auttavat muuttamaan näkökulmaa
- <https://www.sitra.fi/blogit/kolme-vinkkia-tulevaisuuslukutaidon-kehittamiseen/>

Tulevaisuustaajuus-työpaja

- Työpajamenetelmä 8-20 hengen ryhmille
- Voi toteuttaa verkossa tai livenä
- Kesto noin 3 h
- Muokattavissa ja sovellettavissa erilaisten ryhmien käyttöön, niin kirjastolaisille kuin asiakkaille

<https://www.sitra.fi/hankkeet/tulevaisuustaajuus/>

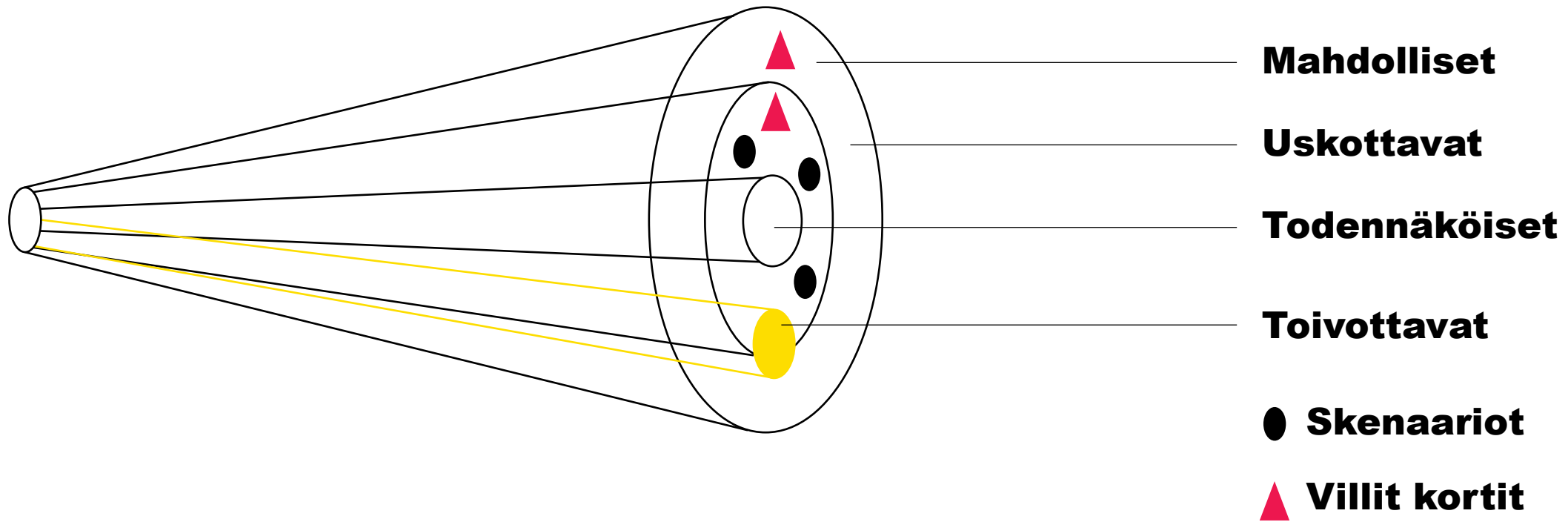
Tulevaisuustaajuuden rakenne

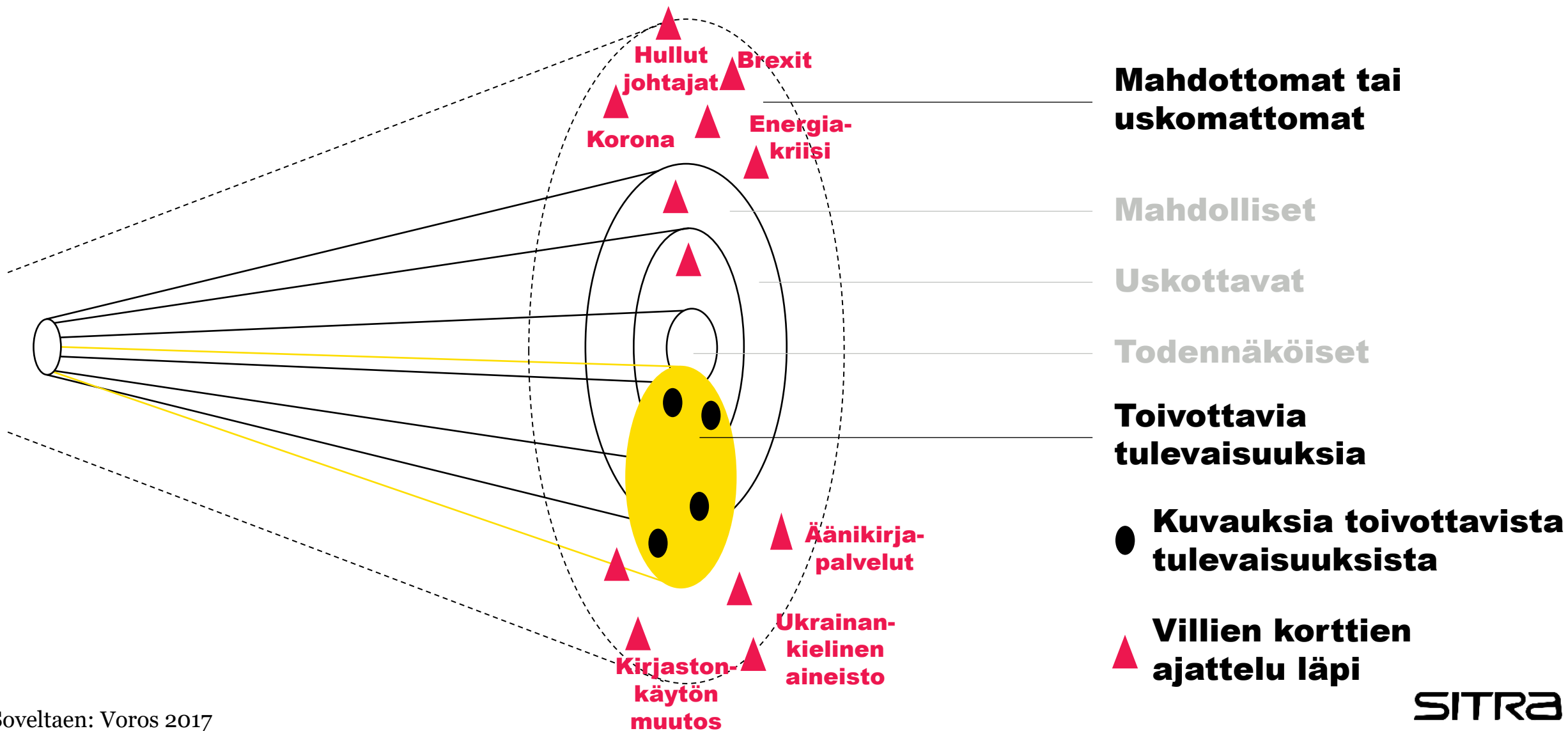
- Intro tulevaisuusajattelusta
- **Haasta** olemassa olevia oletuksia tulevaisuudesta
- **Kuvittele** toivottava tulevaisuus
- **Toimi** ja vaikuta tulevaisuuteen

**TULEVAISUUS-
TAAJUUS**

Tulevaisuustötterö

Tulevaisuustötterö on usein liian kapea

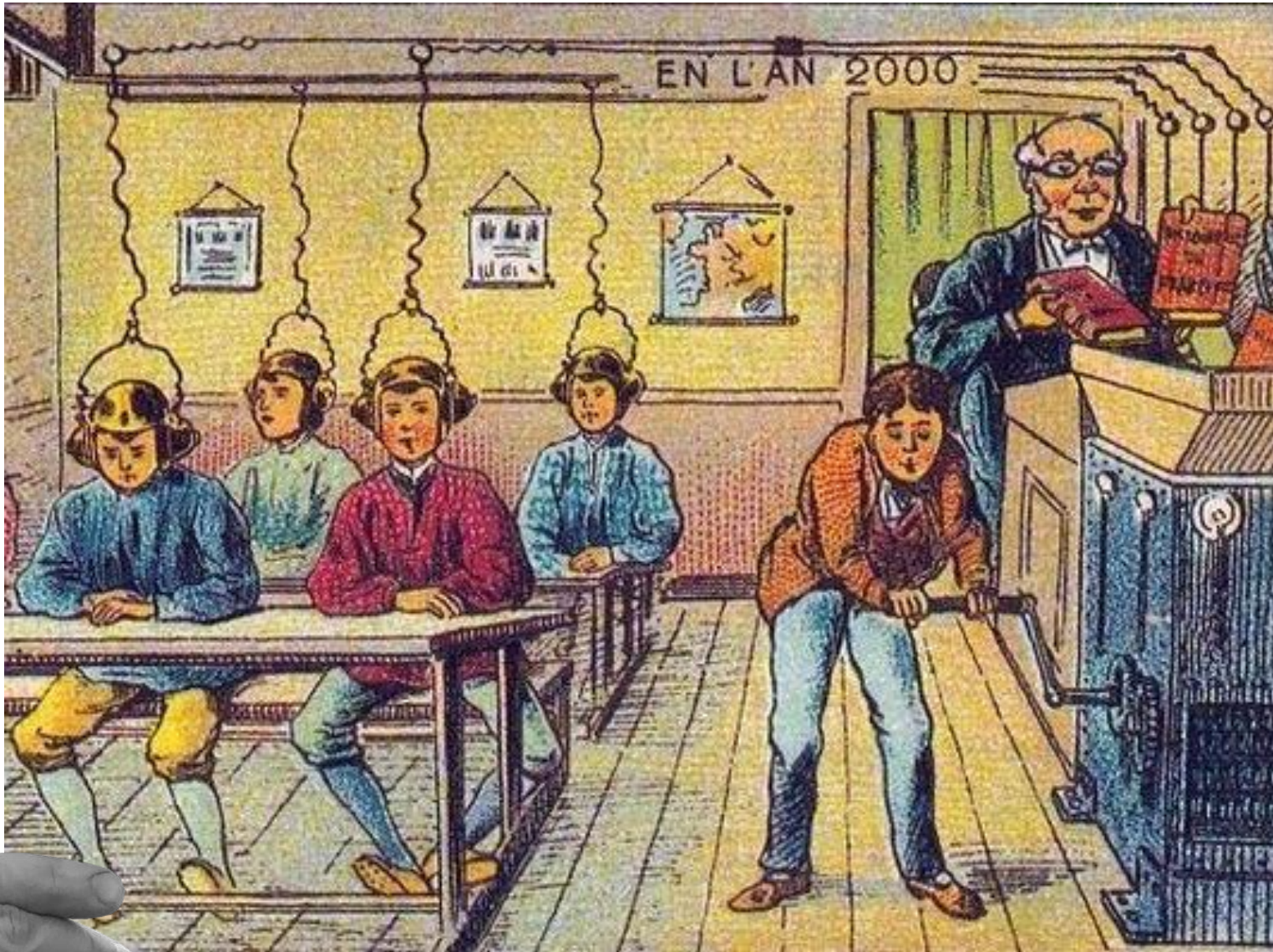

Haasta tulevaisuuteen liittyviä oletuksia

- Osuudessa esitellään tulevaisuuden kuvia, joihin liittyy erilaisia oletuksia tulevaisuudesta
- Osallistujia pyydetään pohtimaan, tunnistavatko he tällaisia tulevaisuuteen liittyviä oletuksia
- Haastetaan oletuksia tulevaisuudesta

**TULEVAISUUS-
TAAJUUS**

Kuvan lähde:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:France_in_XXI_Century_\(fiction\)#/media/File:France_in_XXI_Century_School.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:France_in_XXI_Century_(fiction)#/media/File:France_in_XXI_Century_School.jpg)

Kuvittele toivottava tulevaisuus

- Osallistujia pyydetään valitsemaan teema, jonka pohjalta luodaan visio tulevaisuudesta.
- Mitä sellaista hyvää on nykyhetkessä, mitä halutaan vahvistaa, jotta tulevaisuus olisi parempi?
- Millä tavoin tulevaisuus olisi parempi ja kenelle? Konkretiaa!

Vuonna 2050 kirjasto on helposti saavutettava tiedon ja vuorovaikutuksen monitoimikeskus, joka mahdollistaa ihmisten kohtaamisen, osallistamisen ja tietojen jakamisen.

**TULEVAISUUS-
TAAJUUS**

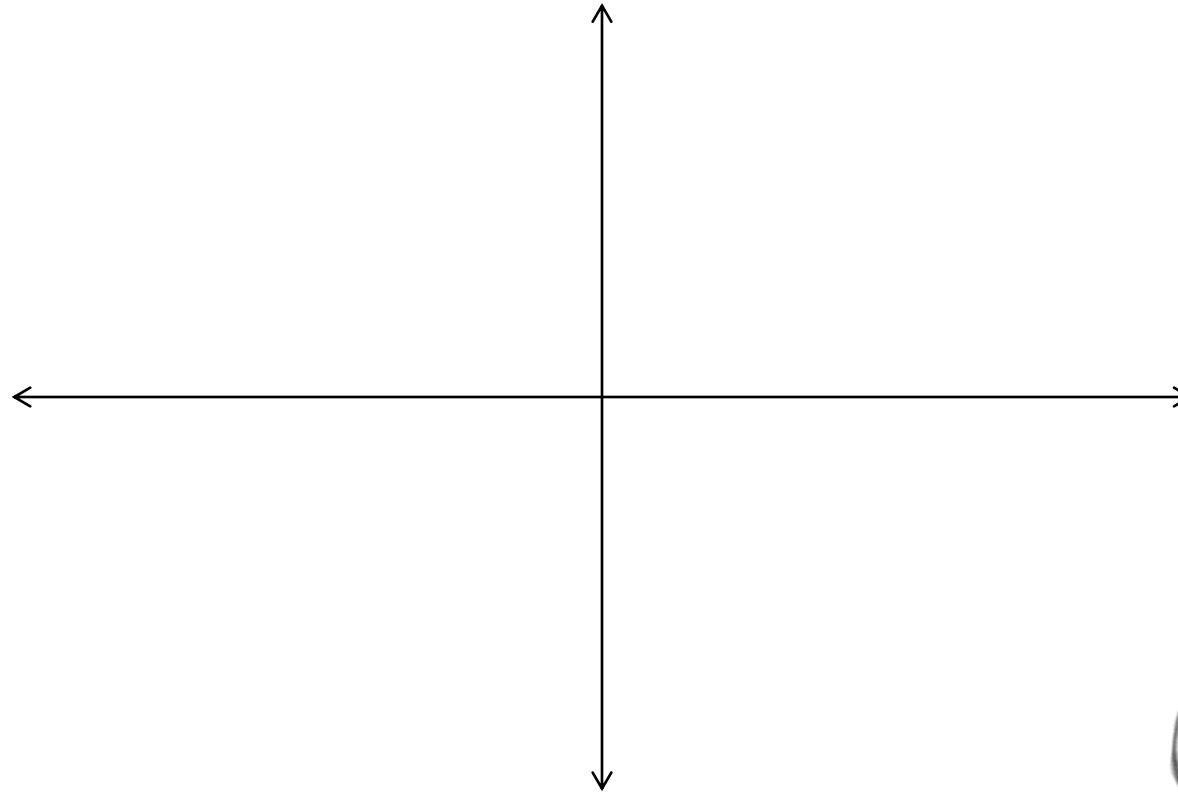

Toimi ja vaikuta tulevaisuuteen

- Lopuksi pohditaan keinoja: miten minä ja organisaationi voimme olla muutoksentekejiä?
- Maailma muuttuu vain tekemällä – tulevaisuuden muuttaminen vaatii konkreettisia tekoja
- Osuudessa kuvitellaan myös, miltä maailma näyttää matkalla kohti vision toteutumista

**TULEVAISUUS-
TAAJUUS**

**Maailma menee
parempaan suuntaan**

**Minä en voi
vaikuttaa**

**Minä voin
vaikuttaa**

**Maailma menee
huonompaan suuntaan**

Tämänpäivän teot rakentavat huomista

Toimi ja vaikuta tulevaisuuteen

Teko, joka vaikuttaa käyttäytymiseen tai toimintaan?

Teko, joka vaikuttaa rakenteisiin (esim, verot, lait)

Teko, joka vaikuttaa ajattelumalleihin?

Ystävällisyys, kuunteleminen & ratkaisukeskeisyys - välineet joita kirjastossa käytetään

Ihmisten sosiaalisten tarpeiden huomioiminen - ei tarvita teknologisia ratkaisuja

Yleinen tiedottaminen kirjaston palveluista

Vuorovaikutuksen mahdollistavat keskustelualustat

Nyt on rajoituksia, missä pankkipalveluita voi tarjota. Tietosuoja tarkkaa. Lain olisi mahdollistettava laajempi toiminta.

Kunnan strategiassa ja visioissa mukana oleminen - kirjaston toiminta näkyvässä

Lakisäateisyys - jonkun tietyn palvelun voisi hoitaa vain kirjastossa - tietoisuus kirjaston tarjonnasta lisääntyisi

Hierarkioiden murtaminen - kohti tasavertaisuutta. Tieto kulkee eri instanssien välillä. Matala organisaatio.

Kuntapäätäjien vakuuttaminen - tietoisuus palveluista

Päätäjien ajattelumalleihin vaikuttaminen - viestintää, näkyvyyttä, asiakkaiden kautta

Esimerkin voima - jos on selkeä visio, tehdään sen mukaan ja se toimii esimerkkinä muillekin

Kutsu päättäjä kirjastoon - tettiäisiksi tms.

Vaikuttajat - somettajat - kerrotaan kokemuksista

Näkisivät palvelujen moninaisuuden ja esim. moninaisen asiakaskunnan

Vuonna 2050 kirjasto on helposti saavutettava tiedon ja vuorovaikutuksen monitoimikeskus, joka mahdollistaa ihmisten kohtaamisen, osallistamisen ja tietojen jakamisen.

Toimi ja vaikuta tulevaisuuteen

Tulevaisuuden kirjastolehti

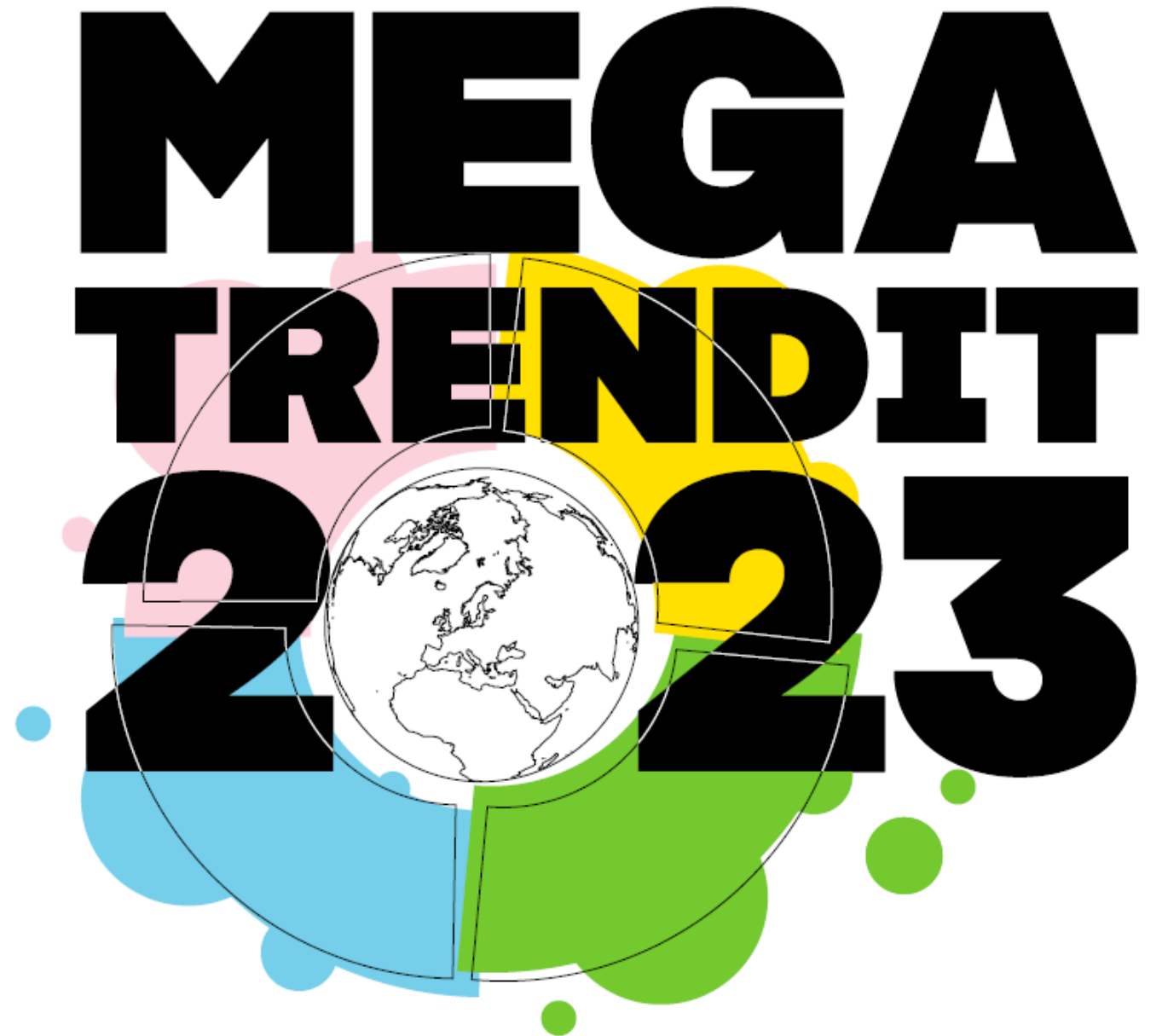
Olemme löytäneet rauhan!

Kirjasto on paikka, jossa voit unohtaa kiireen. Meillä on paikkoja lukea, kirjoittaa, keskustella ja kumppaneita keskustella tärkeistä asioista.

Tule myös nauttimaan yhteisistä muistelutuokioista ja kuuntelemaan kaiken ikäisten kokemusten keskinäistä jakamista.

Kuva: kirjastolaiset ja asiakkaat istuvat yhdessä mukavassa olohuonemaisessa tilassa juttelemassa kahvikupposten äärellä. Taustalla kirjastorobotit hoitavat arjen rutiineja.

**Megatrendit
kirjastojen
näkökulmasta**

<https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/>

Mikä ihmeen megatrendi?

- Megatrendit ovat useista ilmiöistä koostuvia kehityssuuntia, jotka kuvaavat muutoksen laajoja kaaria. Ne tapahtuvat usein globaalilla tasolla ja kehityssuunnan uskotaan usein jatkuvan samansuuntaisena. Megatrendit tuovat esiin ympärillämme tällä hetkellä korostuvia ilmiöitä.
- Niiden kautta voi ymmärtää tässä hetkessä tapahtuvia muutoksia ja pohtia, millaista tulevaisuutta haluamme olla itse rakentamassa
- Mikä on jo muuttunut, miten tämänhetkiset muutokset kytkeytyvät toisiinsa ja mihin on mahdollista vaikuttaa?

Tulevaisuuskolmio auttaa ajattelemaan muutosta syvällisemmin

TYÖNTÖ
Nykyhetken työntö

Meneillään olevat muutosprosessit kuten talous, teknologia, kulttuuri jne.

IMU
Tulevaisuuden imu

Kuvat tulevaisuudesta, unelmat, toiveet, suunnitelmat jne.

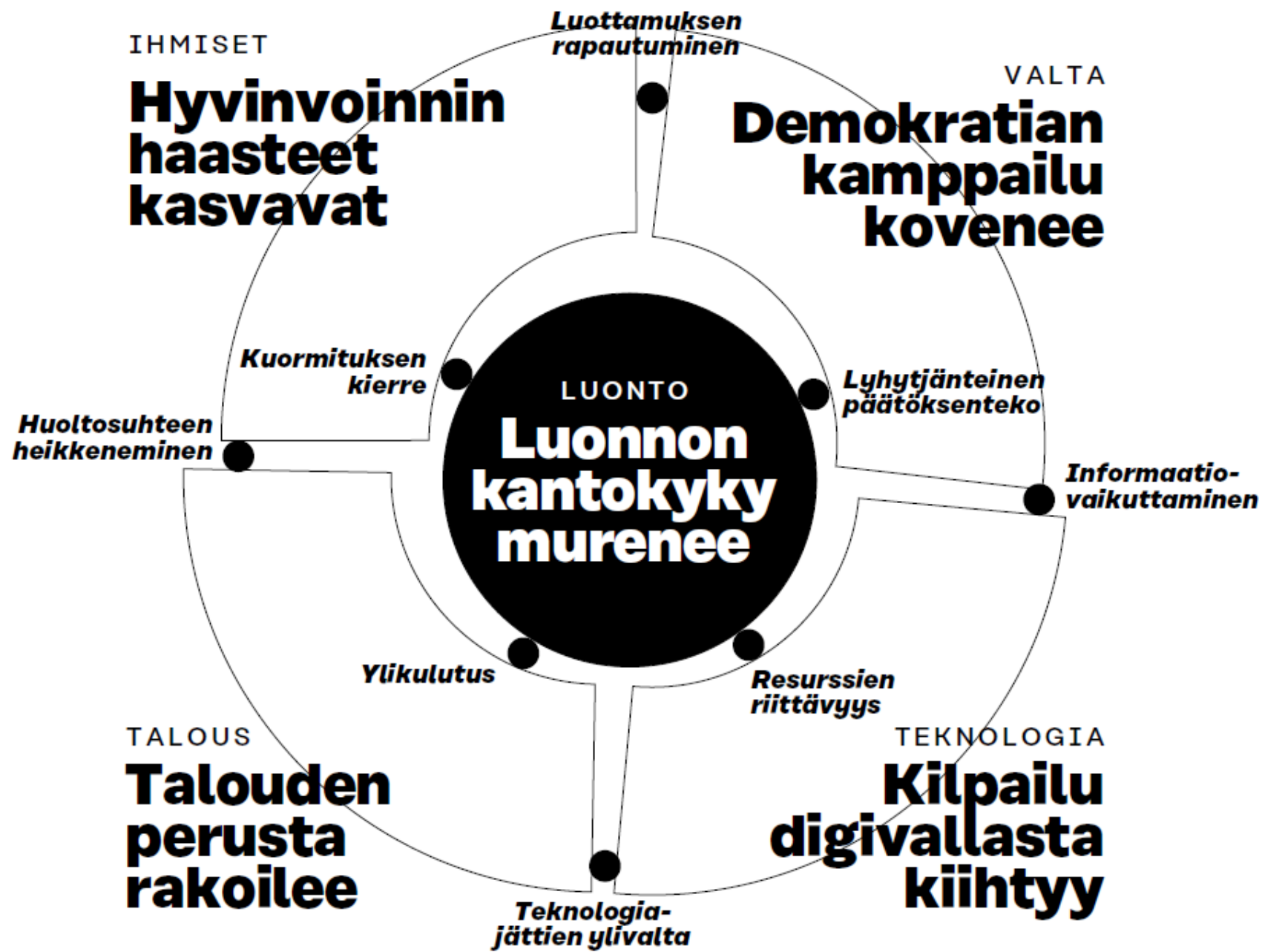
Menneisyyden paino
PAINO

Jatkuvuudet, uskomusjärjestelmät, maailmankuvat, muutoksen esteet jne.

Megatrendien idea

- Toimintatapa:
 - 1) Tiedosta nykytilanne
 - 2) Tartu mahdollisuuksiin

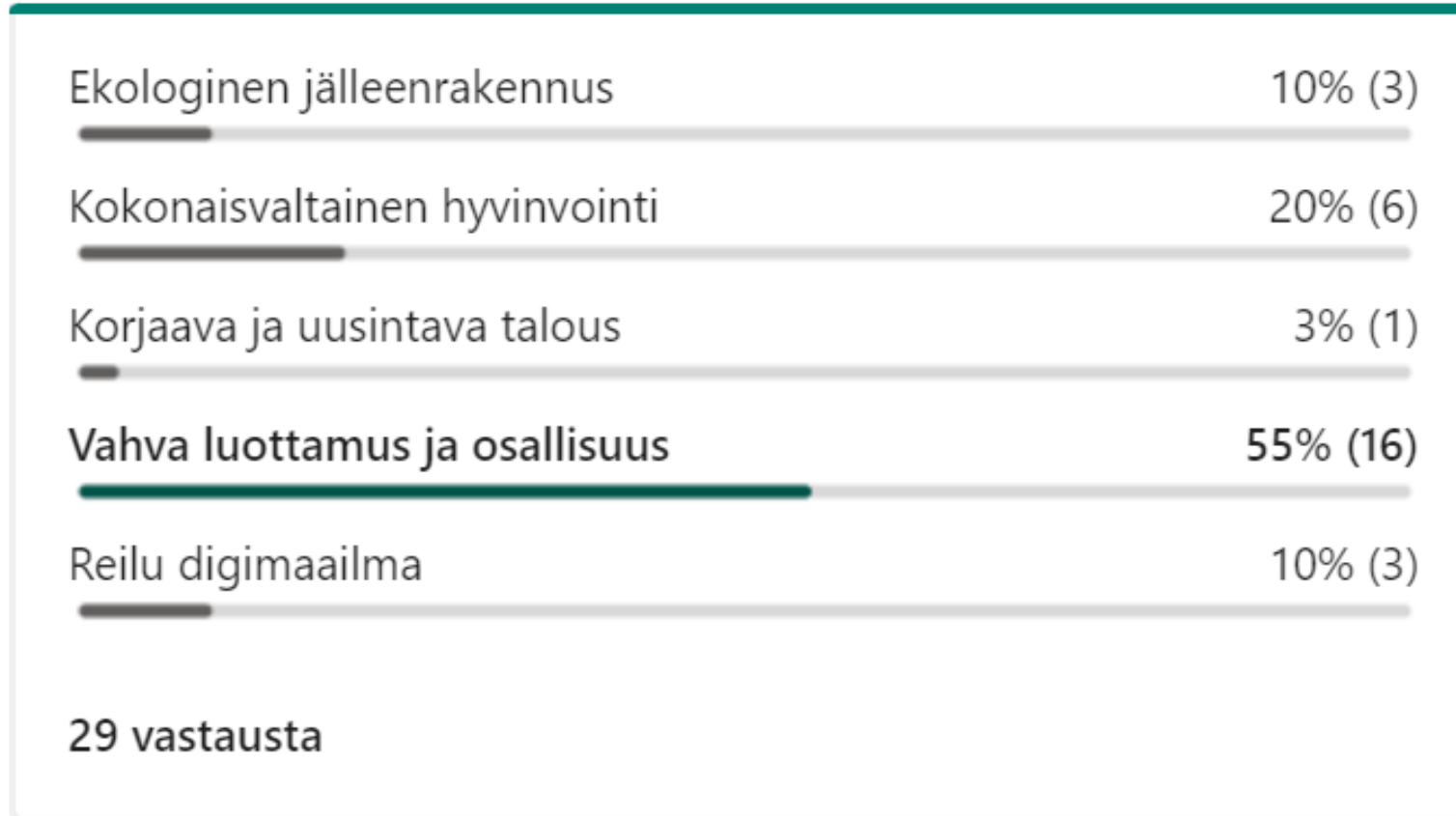
Mitkä megatrendeistä tuntuvat erityisen tutuilta, jos mietitään kirjastoalaa?

27 vastausta

Tulevaisuuden mahdollisuudet: Mihin kirjastojen olisi kaikkein hedelmällisintä tarttua?

Digitaaliset megatrendikortit - käyttötapoja

Nostakaa sokkona tai valitkaa 1-3 korttia:

1. Miten nämä trendit näkyvät omassa kirjastossa tai kirjastoalalla? Miten voimme vaikuttaa näihin trendeihin?
2. Luokaa nostamienne korttien pohjalta paras mahdollinen tulevaisuuskuva kuvailemalla kirjastoalan tulevaisuutta yhdistettynä kortteihinne.
3. Keksikää nostamienne korttien pohjalta omaan kirjastoon liittyvä tulevaisuuden palvelu, ratkaisu, tuote tai toimintatapa, joka kehittää asiaa paremmaksi.

Tutustu: <https://www.sitra.fi/megatrendikortit/>

Tekoälysovellukset läpäisevät yhteiskunnan

Itseajavista autoista, koneille puhumisesta, räätälöidyistä suosituksista ja muista tekoälysovelluksista tulee yhä yleisempiä. Algoritmeille annetaan yhä enemmän päätäntävaltaa, jolloin myös kysymykset datan keruusta, läpinäkyvyydestä ja vastuusta korostuvat. Tärkeää on myös ymmärrys tekoälyn käyttämän tiedon vinoumista.

Työelämän kohtaanto-ongelmat lisääntyvät

Digitalisaatio muuttaa työtä vauraissa yhteiskunnissa. Työhön liittyvät kohtaanto-ongelmat lisääntyvät, kun tarjolla olevia tehtäviä vastaavia tekijöitä ei ole saatavilla, eivätkä työtä etsivät löydä osaamistaan vastaavaa työtä. Monet tehtävät automatisoidaan tai ulkoistetaan halvan työvoiman maihin.

Eliniät pitenevät ja väestö vanhenee

Ihmiset elävät pidempään ja väestö vanhenee. Vauraissa yhteiskunnissa syntyvyys laskee etenkin vähemmän koulutettujen keskuudessa ja nuoret ovat vähemmistö. Vanhenevalle väestölle suunnattujen palveluiden tarve lisääntyy. Toisaalta ihmisen toimintakyky voi tulevaisuudessa olla ikää määrittävämpi tekijä ja hoitomuodot ikääntymisen hidastamiseksi saattavat lisääntyä.

Informaatiovaikuttaminen kärjistää ilmapiiriä

Valeinformaation ja hybrdivaikuttamisen määrä kasvaa ja sitä lietsovat niin toimijat maiden sisällä kuin kansainväliset tahot. Informaatiovaikuttamisen tavoitteena on yhä enemmän aiheuttaa hämmennystä ja eripuraa. Kärjistynyt keskustelu, maalittaminen ja vihapuhe saavat monet vetäytymään yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tarvitaan vastuullista tiedonvälitystä, informaatiolukutaitoa ja kanavia käydä rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua.

Sitran työpohjat trendikeskusteluun

- Työpohjia voi hyödyntää kasvokkain tai virtuaalisesti.
- Valitaan yksi kiinnostava trendikortti (voit käyttää Sitran trendikortteja tai jotain muita, itsellesi tuttuja trendejä)
- Analysoidaan trendiä työpohjassa olevien kysymysten kautta. Merkitään havainnot ylös työpohjan tekstikenttiin joko kirjoittaen tai liimalapuilla. Jos monta ryhmää, jaetaan havainnot muille ryhmille.
- Opi lisää webinaarissa Trendityökalut julkisen sektorin työn tukena: <https://www.sitra.fi/tapahtumat/216864/>

OTA TRENDI HALTUUN

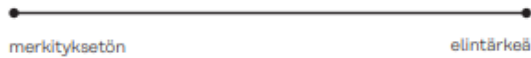
Trendin vaikutus toimintaamme

TRENDI

Valitse trendikorteista

TRENDIN MERKITYS MEILLE

Merkitse janalle

VAIKUTUKSET MEIHIN

Millaisia mahdollisuuksia ja uhkia trendi asettaa toiminnallenne?

MUUTOKSET YHTEISKUNNASSA

Miten trendi näkyy ja vaikuttaa ympärillänne?

NYT

5V

20V

NÄIN ME TOIMIMME

Miten vastaatte ja varaudutte trendin aiheuttamiin muutoksiin?
Ideoikaa kolme tekoa, joihin voitte tarttua jo nyt.

VAHVUUTEMME SUHTEESSA VALITTUUN TRENDIIN

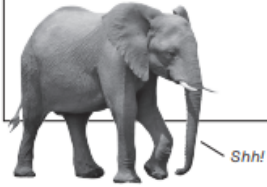
<https://www.sitra.fi/caset/ota-trendi-haltuun/>

ENNAKOINNIN ELÄINTARHA

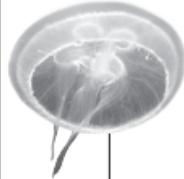
Tunnista yllätyksiä ja avarra näkökulmia

ELEFANTTI

Trendiin liittyvä todennäköinen asia tai ilmiö, josta ei juuri puhuta. Miltä suljemme silmämme, ja siksi yllätymme, kun se tapahtuu?

Pistetääs
tuulemaan!

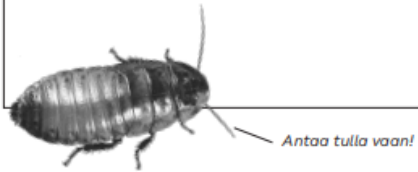

MEDUUSA

Ilmiö, jonka nopealla yleistymisellä tai muutoksella olisi merkittävä vaikutus tarkasteltavaan trendiin. Mikä ilmiö, tavallinen tai erikoisempi, voisi eskaloitua nopeasti ja odottamatta?

TORAKKA

Toimija, asia tai ilmiö, joka selviytyy tai sopeutuu tarkasteltavaan muutokseen. Kenellä on erityistä kestävyyttä trendin mukanaan tuomassa muutoksessa?

TRENDI

Valitse trendikorteista

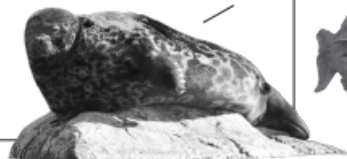
MUSTA JOUTSEN

Yllättävä tapahtuma, joka saattaisi muuttaa trendin suuntaa merkittävästi. Mikä tapahtuma voisi olla epätodennäköinen, mutta jolla voisi toteutuessaan olla suuri merkitys trendin suuntaan?

SAIMAANNORPPA

Toimija, asia tai ilmiö, joka on tarkasteltavan trendin näkökulmasta häviäjä. Kenen kannalta trendi on haitallinen? Kenet se asettaa haavoittuvaan asemaan?

Et sit
nähtyt
mua!

KROTTIKALA

Asia, joka piilottelee muiden ilmiöiden takana. Minkälaisia taustaintressejä liittyy tarkasteltavaan trendiin? Kuka piilohyötyy trendistä?

<https://www.sitra.fi/caset/ennakoinnin-elaintarha/>

Hyvät kortit

- Apuväline tulevaisuudesta keskusteluun: Mitä voisi tapahtua? Mikä on toivottavaa? Kenen kannalta?
- Hyvien korttien avulla on mahdollista kehittää parempaa tulevaisuutta käsitteleviä visioita
- Pelin kulku: Yksi ryhmästä on kuuntelija, joka määrittelee korttipakasta visiolle teeman, ajan ja tilanteen. Loput ryhmästä ovat kuvittelijoita, jotka valitsevat näkökulmakorteista visiolle näkökulman. Pelin voittaa se, jolla on kuuntelijan mielestä paras visio. Kortteja voi myös käyttää muutoin toivottavan tulevaisuuden kuvitteluun ilman pisteiden laskemista.
- <https://www.sitra.fi/julkaisut/hyvat-kortit-peli/>

Valitse itsellesi mieluisin tapa kehittää tulevaisuusajattelua

- Pohdi, mitä lähdet testaamaan ja kenen kanssa
- Löytyisikö kirjastostasi työkavereita, keiden kanssa voisit jatkaa pohdintaa?
- Miten hyödyntäisit tulevaisuustyökaluja asiakastyössä?

Lisää opiskeltavaa:

- IFLAn kirjastoalaa koskeva trendiraportti: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2456/1/IFLA%20TREND%20REPORT%202022%20UPDATE%20v1.0.pdf>
- Laurean trendikirjasto: <https://trendikirjasto.laurea.fi/>
- Sitra: Tulevaisuudentekijän työkalupakki: <https://www.sitra.fi/hankkeet/tulevaisuuden-tekijan-tyokalupakki/>
- Topi – tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali: <https://tulevaisuus.fi/>
- Signaaleista tulevaisuustarinoihin – ennakoinnin lyhyt käsikirja: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166524.pdf>
- Tulevaisuuslukutaito: <https://en.unesco.org/futuresliteracy>